

שיעור כללי

כתובה דאורייתא או דרבנן - סוגיות הש"ס

נעסוק היום בנושא כללי וחשוב ביסוד דין כתובה אם הוא מדאורייתא או מדרבנן. נראה כמה וכמה סוגיות הש"ס העוסקות בענין דברי מדרשי ההלכה והקשיים שיש בהם ושיטות הראשונים בסוגיות הנ"ל וכמה דרכים שדרכו בהם רבותינו האחרונים בביאור הענין.

סוגיות

- יש לראות סוגיית הגמ' י. 'אמר רב נחמן אמר שמואל' עד סוף הענין 'ההוא דאתא לקמיה דרב נחמן'.
- וראה תוס' בד"ה 'אמר רב נחמן אמר שמואל'. וראה עוד בדברי המאירי בחידושו כאן.

סוגיות נוספות במסכתנו

- סוגיא דף ק: ראה מחלוקת רשב"ג ות"ק במשנה בדף ק: ובגמ' שם: 'קסבר כתובה דאורייתא' עד הנקודותיים.
- וראה דברי הרמב"ן בחידושו שם. ועוד השווה לדברי הירושלמי בענין.
- סוגיא דריש אע"פ וראה עוד במשנה ריש פרק אע"פ בדף נד: וראה ביאור מחלוקת רבי יהודה ורבי מאיר בגמרא נו. ושם 'רבי יהודה אומר' עד 'עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה' ובדף נו: 'ר' מאיר אומר כל הפוחת' עד 'קסבר ר"מ כתובה דאורייתא'.
- ועיין תוס' ד"ה קסבר. ועוד דברי הראשונים שהובאו בשיטה מקובצת.

סוגיות נוספות בש"ס

- ראה משנה גיטין מח: דברי התוס' שם בד"ה: 'וכתובת אשה בזיבורית'.
- וראה משנה סוטה כד. 'ואלו שב"ד מקנין להם' וראה גמ' שם כז. לימוד מן הפסוק. וראה תוס' בד"ה 'איש איש'.

מקורות נוספים

- ראה פסוקי התורה בפרשת משפטים בענין מפותה. וראה מכילתות שם.
- וראה מחלוקת רש"י ורמב"ן שם ורא"ם שם.
- וראה רמב"ם פ"א מהלכות נערה בתולה ה"ג דברי המשנה למלך שם.
- וראה חידושי חתם סופר בסוגיין. וראה נחלת שבעה שטרות יב'

בית הבחירה (מאירי) מסכת כתובות דף י עמוד א

כתובת מנה מאתים אינה אלא מדברי סופרים ואף על פי שרבן שמעון בן גמליאל אומר מן התורה וכל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו הלכה כמותו אין למדין מן הכללות וכל שכן בכלל זה שהוא נדחה בכמה מקומות וכל שכן בדין זה שמצינו שמועה חולקת עמו כמו שאמרו בפרק אחרון קי: ולאפוקי מדרבן שמעון בן גמליאל דאמר כתבה דאורייתא וכן בהרבה מקומות אמרו מאי טעמא תקינו רבנן כתבה ומאחר שכן זה שנהגו לכתוב בגלילות אלו דחזו ליכי מדאורייתא לא כהלכה הוא ומכל מקום יש מפרשים כסף זוזי מאתן דחזו ליכי ר"ל מדברי סופרים הריני משעבד עצמי ונכסי בהם כאלו הם מן התורה ומכל מקום מדברי סופרים הם וכבר ידעת בכסף של דבריהם שהוא כסף מדינה ואינו אלא שמינית שבכסף צורי ונמצא שאין המאתים אלא כ"ה דינרין וכשהוא מקבלם עליו כשל תורה מחייב עצמו בשל כסף צורי ומכל מקום מקצת רבני צרפת פוסקים שכתבה מן התורה ומכלל משנת רבן שמעון ב"ג שהזכרנו ואין הדברים נראין:

חידושי הרמב"ן מסכת כתובות דף קי עמוד ב

רשב"ג אומר נותן לה ממעות קפוטקיא. איכא דקשיא ל"י כיון דסבר רשב"ג כתובה דאורייתא כסף צרי בעי למיתן לה משום דחמשין זוזי של צורי הוה ככסף של קנס וכדתניא בפ"ק (י"א) כמוהר הבתולות וכו' מכאן סמכו חז"ל לכתובת אשה מן התורה. ולא מילתא היא דרשב"ג לאו ככסף קנס קאמר אלא מדאמר רחמנא כמוהר הבתולות ואפקיה בלשון מוהר משמע דלכולן יש להן מוהר ולא כסף מוהר הבתולות קאמר, תדע שהרי כתובת אשה בזיבורית לדברי הכל ואונס ומפתה בעדית כדאיתא בפרק ארבעה אבות נזיקין (ה' א'), ועוד תדע דאי לרשב"ג סלע צרי היא אף על פי שפיחת בפירוש לא עשה כלום דהא קסבר כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל וכתובה דאורייתא מאתים צרי, ומשמע דאפי' לרשב"ג אסמכתא דרבנן היא דהא סמכו קתני ואף על גב דכתובת אשה מן התורה קאמר הלכה למשה מסיני כמו שאר תורה שבע"פ קאמר, כדאמרינן במס' חולין מנין לבדיקת סכין לחכם מן התורה ואף על גב דמדברי קבלה גמר לה, ... ובכוליה תלמודא אמרינן כתובה מ"ט תקינו רבנן, וכן פסקו רבינו הגדול וכל הגאונים ז"ל, ואי קשיא לך האמר ר' יוחנן כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו, לא תקשי לך חדא דאין סומכין על הכללות וסוגיין כרבנן הוי, ועוד דליתא לההוא כללא ואמוראי פליגי בה אליבא דר' יוחנן ולית הלכתא כמאן דכייל לההוא כללא בפ' המדיר (ע"ז א') ובפ' המפקיד (לי"ח ב') וכדכתב רבינו הגדול ז"ל בפ' גט פשוט דהאי כללא לאו דוקא ולא סמכינן עליה.

נותן לה ממעוֹת ארץ ישראל: הדא אמרה שמטבע ארץ ישראל יפה מכל הארצות הדא מסייעא למאן דאמר כתובת אשה מדברי תורה ודלא כרבן שמעון בן גמליאל דתני כתובת אשה מדברי תורה רבן שמעון בן גמליאל אומר אין כתובת אשה אלא מדברי סופרים:

שיטה מקובצת מסכת כתובות דף נו עמוד ב

והריטב"א ז"ל כתב וז"ל קסבר ר' מאיר כתובה דאורייתא ואם תאמר והא במתניתין קתני בין בתולה בין אלמנה ואילו אלמנה מנא ליה דכתובתה מדאורייתא ויש לומר מדקרי לה אלמנה על שם מנה א"נ דלעולם כתובת אלמנה דרבנן ומיהו לא פליג ר' מאיר בין כתובה לכתובה. ע"כ:

והרא"ה ז"ל כתב וזה לשונו קסבר כתובה דאורייתא פירוש והשתא דאתינן להכי תו לא דייקנן כל הפוחת ואפי' בתנאה אלא בכתובת בתולה אבל אלמנה אפילו בתנאה תנאו קיים וכיון דכן דינא הוא דהוי בעילתו בעילת זנות א"נ אפשר דלא פלוג רבנן. ע"כ.
וז"ל הרמב"ן ז"ל קסבר ר' מאיר וכו' פי' ואפילו דאלמנה כיון דכתובה דבתולה דאורייתא ולא פלוג בכתובות ובכולן תנאו בטל. פירוש אחר נ"ל דבתולה דאורייתא ובטל דאלמנה תנאו קיים וכי קתני הפוחת משום בתולה. ע"כ:

תלמוד בבלי מסכת גיטין דף מח עמוד ב

משנה: הניזקין שמין להן בעידית, ובעל חוב - בבינונית, וכתובת אשה - בזיבורית; ר"מ אומר: אף כתובת אשה - בבינונית.

תוספות מסכת גיטין דף מח עמוד ב

ו**כתובת אשה בזיבורית** - בגמ' מפרש טעמא משום דיותר ממה שהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא וקשה דלמאן דאמר כתובה דאורייתא דיליף לה בפ' קמא דכתובות (דף י.). מכמוהר הבתולות שיהא זה כמוהר הבתולות ומוהר הבתולות כזה מדאורייתא דינה בעידית ואמאי הפקיעו חכמים דינה מהאי טעמא ור"מ נמי דאמר דינה בבינונית קסבר כתובה דאורייתא בפ' אף על פי (כתובות דף נו.) וי"ל דטעמא דהפקיעו חכמים דינה כדאמר בגמ' (לקמן מט:): גבי בעל חוב שלא יראה אדם לחבירו שדה נאה ויאמר אקפוץ ואלונו הכי נמי חשו חכמים באשה שמא תקניטנו כדי שייגרשנה ותגבה כתובה וטעמא דיותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא לא הוי אלא משום דלא תימא כמו שבעל חוב בבינונית משום נעילת דלת אשה נמי משום חניא תהא בבינונית.

תלמוד בבלי מסכת סוטה דף כד עמוד א

משנה: ואלו שב"ד מקבין להן: מי שנתחרש בעלה, או נשתטה, או שהיה חבוש בבית האסורין; לא להשקותה אמרו, אלא לפוסלה מכתובתה, ר' יוסי אומר: אף להשקותה, לכשיצא בעלה מבית האסורין ישקנה.
גמרא [כז.]: ואלו שב"ד כו'. ת"ר: איש - מה ת"ל איש איש? לרבות אשת חרש, ואשת שוטה, ואשת שעמום, ושהלך בעלה למדינת הים, ושהיה חבוש בבית האסורין - שב"ד מקבין להן לפוסלן מכתובתן, יכול אף להשקותן? ת"ל: והביא האיש את אשתו.

תוספות מסכת סוטה דף כז עמוד א

איש איש לרבות אשת חרש וכו' - נראה דעיקר קרא לא איצטריך אלא לאוסרה לבעל ולבועל ע"י קינוי זה אבל משום לפוסלה מכתובתה לא צריך קרא דהא אפילו רבן שמעון בן גמליאל דאמר בפרק בתרא דכתובות (דף קי:): כתובת אשה דאורייתא לאו ממש דאורייתא אלא אית ליה סמך מדאורייתא כדאמרין התם בפ"ק (דף י.). מכאן סמכו חכמים לכתובת אשה מן התורה אלא תנא דנקט כתובה מילתא אגב אורחיה קמ"ל דעוברת על דת צריכה התראה להפסיד כתובתה.

שמות פרק כב, טו-טז

וְכִי יִפְתָּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא אֶרְשָׁה וְשָׁכַב עִמָּה מִהָרְגָהּ לֹא לְאִשָּׁה: אִם מֵאֵן וּמֵאֵן אָבִיהָ לְתַתָּה לֹא כֶסֶף יִשְׁקַל כְּמַהֵר הַבְּתוּלָה:

רש"י שמות פרשת משפטים פרק כב פסוק טו

מהר ימהרנה - יפסוק להכ מוהר כמשפט איש לאשתו, שכותבל לה כתובה וישאנה:
כמהר הבתולות - שהיא קרוב חמשים כסף אכל התופס את הבתולה ושוכב עמה צאונם שנאמר (דברים כז כט) ונתן האיש הסוכב עמה לראשי הנער חמשים כסף:

רמב"ן שמות פרק כב פסוק טו

ומה שפירש הרב במהר ימהרנה לו שיפסוק לה מהר כמשפט איש לאשתו שכותב לה כתובה, אינו אמת שהמפתח אם ישאנה אינו נותן קנס, ואם יגרשנה אחר הנשואין אין לה עליו כלום מן התורה, שהכתובה מדברי סופרים הוא. אבל פירוש מהר השלוחים שאדם משלח לארוסתו כלי כסף וכלי זהב ובגדים לצרכי החופה והנשואין, והם הנקראים סבלונות בלשון חכמים. וכך אמרו מוהרי הדרי (ב"ב קמה א). ואונקלוס אמר בהרבו עלי מאד מוהר ומתן (בראשית לד יב) אסגו עלי לחזא מוהרין ומתנן, ולא היה נודר להם לכתוב לה כתובות הרבה מאד, אבל המהר סבלונות כמו שפירשתי:

ויתכן שהיה הלשון נגזר מן מהרה חושה (ש"א כ לח), לפי שהוא הדבר הראשון הנמנהר בנשואין, כי החתן ממהר ומקדים לשלוח לפניו המנחה הדיא ואחרי כן הוא בא לבית חמיו לעשות הנשואין או השמחה, כמו שהזכירו חכמים סעודת סבלונות (פסחים מט א). ופירוש מהר ימהרנה לו

לאשה, שישלח לה סבלונות וצרכי חופה להיות לו לאשה, רמז שהם יכולים לעכב. ואמר הכתוב בלשון הזה ולא אמר שיקחנה לו, כי אין מצוה עליו שישאנה רק אם רצה, ואם לא יחפוץ בה מתחלה יפרע. ואחרי כן אמר שאם ימאן אביה לתתה לו, שישקול על ידו כסף כמהר אשר יתנו האנשים לבתולות הנשואות להם, והטעם כי פסלה בעיני הבחורים ויצטרך אביה להרבות לה מתן והם לא יתנו לה מהר וראוי הוא שיפרענו המפתה:

רבי אליהו מזרחי שמות פרשת משפטים פרק כב פסוק טו

והרמב"ן ז"ל טען ואמר: "ואינו אמת, שהמפתה אם ישאנה אינו נותן קנס, ואם יגרשנה אחר הנשואין אין לה עליו כלום מן התורה, שהכתובה דברי סופרים היא".

ואני תמה מאד על פה קדוש, איך הוציא מפיו לומר "ואינו אמת" על אור גלותינו, שאילו נשתכחה התורה מישראל היה מחזירה בפלפולו, וכי לא ראה המחלוקת שנפלה בין התנאים (כתובות י א) על כתובת אשה אם היא מן התורה או מדברי סופרים, והרב פסק כמאן דאמר שהכתובה היא מן התורה. ועוד, שממה שאמר "שהמפתה אם ישאנה אינו נותן קנס" נראה שהוא חושב שהרב סובר שהמפתה נותן קנס אפילו כשישאנה, ולא ידעתי מאין לו זה, דאדרבה ממה שאמר: "יפסוק לה מוהר כמשפט איש לאשתו, שכותב לה כתובה וישאנה", משמע שאינו נותן לה עכשו כלום לשם קנס, אלא פוסק וכותב בלבד, שכשיגרשנה יתנו לה כשאר כל הנשים דעלמא.

מכילתא דרבי ישמעאל משפטים - מסכתא דנזיקין פרשה יז

מהור ימהרנה לו לאשה. למה נאמר, לפי שנאמר [דברים כב, כט] ונתן האישה השוכב עמה, יכול כשם שבתפוסה נותן מיד, כך במפותה נותן מיד, תלמוד לומר מהור ימהרנה לו לאשה, מגיד שהוא עושה עליו מהר, ואין מהר אלא כתובה שנאמר +בראש' לד יב+ הרבו עלי מאד מוהר ומתן ואתנה כאשר תאמרו אלי ותנו לי הנערה לאשה.

כסף ישקול, אבל לא שמענו כמה, הריני דן, נאמר כאן כסף ונאמר להלן [דברים כב כט] כסף, מה להלן חמשים אף כאן חמשים. - כמוהר הבתולות. וכי מה למדנו מן מוהר הבתולות, מעתה הרי זה בא ללמד ונמצא למד, מה להלן חמשים כסף אף כאן חמשים כסף.

מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק כב

ושכב עמה כל שכיבה יכול תהא נקנית לו בפתוי ת"ל מהר ימהרנה לו מלמד ש<צ>ריכה הימנו קידושין יכול אף על פי שאינה ראויה לו לאישות ת"ל מהר ימהרנה לו לאשה את שראויה לו לאישות מוציא אני העריות שחייבין עליהן מיתות בית דין ועד אן לא אוציא את העריות שחייבין עליהן כרת בידי שמים.

יכול שקלי נחושת ת"ל כסף יכול בבליות עלמיות וקפוטקיות נאמ' כאן ישקל ונא' להלן שקלים מה שקלים האמ' להלן בשקל הקדש אף שקלים האמ' כאן בשקל הקדש אבל אי אתה יודע כמה הוא כסף הרי אני דן נאמ' כאן כסף ונאמ' באונס כסף (שם) מה כסף האמ' באונס חמשים כסף אף כסף האמ' בן חמשים כסף ... כמהר הבתולות הרי כל הבתולות כזו מה זו בכסף אף כל הבתולות בכסף (או) מה זו בחמשים כסף אף כל הבתולות בחמשים כסף רבן שמע' בן גמליאל אומ' כתובת אשה אין לה קיצבה מן התורה.

רמב"ם הלכות נערה בתולה פרק א הלכה ג

המפותה שלא רצת להנשא למפתה, או שלא רצה אביה ליתנה לו, או שלא רצה הוא לכנס, הרי זה נותן קנסה והולך ואין כופין אותו לכנס, ואם רצו וכנסה אינו משלם קנס אלא כותב לה כתובה כשאר הבתולות.

משנה למלך הלכות נערה בתולה פרק א הלכה ג

ואם רצו וכנסה אינו משלם קנס אלא כותב לה כתובה כשאר הבתולות. כעת לא מצאתי מקום לדין זה דלמה זה יכתוב לה כתובה כשאר הבתולות דהא בעולה היא ובעולה כתובתה מנה ואפילו מוכת עץ כתובתה מנה וכמ"ש רבינו לעיל בפ"א מהלכות אישות דין ג' וכ"ש בעולה. שוב ראיתי להט"א ה"ה סימן קע"ז ס"א שכתב ג"כ כדברי רבינו ז"ל כנס המפתה אינו נותן חמשים כסף אלא נותן לאביה בשת ופגם וכותב לה כתובה כשאר הבתולות ע"כ.

וראיתי לרש"י ז"ל בפירוש החומש שכתב מהור ימהרנה לו יפסוק לה מהר כמשפט איש לאשתו שכותב לה כתובה וישאנה. והרמב"ן ז"ל טען עליו ואמר ואינו אמת שהמפתה אם ישאנה אינו נותן קנס ואם יגרשנה אחר נישואין אין לה עליו כלום מה"ת שהכתובה ד"ס היא. והרא"ם תמה על הרמב"ן ז"ל איך כתב ואינו אמת וכי לא ראה המחלוקת שנפלה בין התנאים על כתובת אשה אם היא מן התורה או מד"ס והרב פסק כמ"ד שהכתובה היא מן התורה ע"כ. ואני תמה על הרא"ם בזה דהא לא נחלקו אלא בכתובת בתולה אבל בכתובת בעולה לא נחלקו דפשיטא דכתובתה אינה אלא מדרבנן. ובפ"ק דכתובות אמרינן אלמנה דכתיבא באורייתא מאי איכא למימר אלמא דפשיטא להו דכתובת אלמנה לכ"ע לא הויא מה"ת וזה פשוט. והנראה אצלי דטענת הרמב"ן היא דאי אמרת בשלמא דאיכא שום כתובה מה"ת ניחא דהכא גזירת הכתוב היא שזוה המפתה יכתוב לה כתובה כדין כל נושא בתולה מאחר שהיתה בתולה וקנס הוא שקנסה אותו תורה אלא אי אמרת דליכא מה"ת שום כתובה לשום אשה היכי קאמר הכתוב מהור ימהרנה לו דהא ליכא כתובה מה"ת כלל והרא"ם תירץ דרש"י סבר דכתובה מה"ת ובזה אתי שפיר שקנסו הכתוב שיכתוב לה כתובה ככתובת הבתולות. וכל זה ניחא לדעת רש"י שסובר דכתובה דאורייתא. אך לדעת רבינו דס"ל דכתובת אשה מד"ס וכמ"ש לעיל בפ"א מהלכות אישות דין ו' מנא ליה דכתובת מפותה היא מאתים ככתובת הבתולה. ואולי נאמר דאף למ"ד דכתובת אשה דרבנן דריש ליה לקרא כדדריש ליה רש"י ז"ל ומצינו כיוצא בזה בעבד עברי כדכתיב ויצאה אשתו עמו וכתב ויצאו בניו עמו ואמרינן בפ"ק דקידושין וכי מי הכניסם שיצאו ואמרו מכאן שהאדון חייב במזונות אשתו ובניו. וכתבו הראשונים ז"ל דאע"ג דמדין תורה אין הבעל חייב במזונות אשתו ולא במזונות בנו מ"מ כיון דמנהגה היה שהבעל היה זן את אשתו ואת בניו הכתוב חייב לאדון בכל מה שהיה נוהג העבד שהיה מפרנס את אשתו ואת בניו. ה"נ נימא נהי דליכא כתובה מן התורה מ"מ המנהג היה דכל הנושא בתולה היה כותב לה

כתובה ולזה בא הכתוב גבי מפתה דאף שהיא בעולה שיכתוב לה כתובה כמו שהוא המנהג לכתוב לכתובות כיון שהיא בעולה עצמו. וע"כ קרא כי אתא לומר שיכתוב לה כתובה הוא שיכתוב לה כתובה כבתולות. דאי שיכתוב לה כתובה כמו שהיו נוהגין לכתוב לאלמנה לא איצטריך קרא וכי בשביל שהוא בעלה לא יכתוב לה כתובה. וע"כ קרא כי אתא לומר שיכתוב לה כתובה כמו שהיו נוהגין לכתוב לכתולות. והשתא רבינו ז"ל גמר מינה לדידן דאית לה לכתולה מאתים מתקנת חכמים המפותה יש ככתובת הבתולות:

ח'תם סופר מסכת כתובות דף י' עמוד א

חכמי' תקנו להם לבנות ישראל עמ"ש מרדכי סוף מסכת כתוב' באריכות נפלא ועיקר הכל נלע"ד להכריע בדבריו דודאי מן התורה ליתן לה שום מוהר ומסרן הכתוב לחכמי' ושיערו ז"ל שהטעם משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, וכל מה שראו לתקן בזה שעי"כ לא תהא קלה בעיניו להוציאה הכל הוא מן התורה הנמסר לחז"ל כמו מלאכת זה"מ בדבר שאינו אבד וכה"ג טובא ועמ"ש בזה בס' נחלת שבעה ומ"ש נ"ל וא"ש דכתבי' דחזי ליכי מדאורי' דכל מה שראו חז"ל בענין זה הכל הוא מן התורה.

ספר נחלת שבעה שטרות סימן יב

(ג) איתמר, אמר רב נחמן אמר שמואל משום רבי שמעון בן אלעזר חכמים תקנו להם לבנות ישראל לכתולה מאתים ולא למנה מנה, והם האמינוהו שאם אמר פתח פתוח מצאתי נאמן, ופירש רש"י (בד"ה חכמים), כלומר דאי הוי כתובתה דאורייתא לא היה נאמן להפקיע אלא בעדות ידוע, אבל כתובתה חכמים תקנוה, הם אמרו והם אמרו, הם שתקנוה אמרו שהוא נאמן להפסידה בטענת פתח פתוח. ורבי שמעון בן גמליאל אמר כתובת אשה דאורייתא, שנאמר כסף ישקול כמהר הבתולות, שיהא זה כמהר הבתולות ומחר הבתולות כזה, ופירש רש"י (בד"ה) מהר הבתולות, האמור במאנס את הבתולה קנסו הכתוב חמשים כסף בשביל מהר בתוליה. (ובד"ה) שיהא זה כמהר הבתולות, הקיש הכתוב קנס המפתה לקנס האונס, מה להלן חמשים אף כאן חמשים, ומה כסף האמור כאן שקלים דכתיב ישקול, אף להלן שקלים, דלא תימא מעות, עכ"ל.

אין הפירוש בגמרא דרבי שמעון בן אלעזר אית ליה דלית לה מן התורה כלל, רק כתובה ודאי מן התורה יש לה דכתיב כמהר הבתולות, שמע מינה שסתם בתולה יש לה מהר, וכעין זה דריש בפרק המדיר (כתובות דף ע"ב ע"א, ועיין שם ברש"י) ופרע את ראש האשה שמע מינה דאין דרך בנות ישראל לילך פרועות ראש, הכי נמי מדכתיב כמהר הבתולות שמע מינה שסתם בתולה יש לה מהר.

ותדע שהרי רבי שמעון בן אלעזר אינו לומד מאנוסה, וא"כ האי כמהר מאי עביד ליה, אלא על כרחך כמו שכתבתי שקאי על סתם בתולה. אך אגן לא ידעינן כמה הוי מהר בתולה מן התורה, כמו בכסף קדושין שהוא נלמד מגזירה שוה דכי יקה, לא נתנה שיעור כמה יהיה כסף הקדושין, וחכמים נתנו שיעור פרוטה, דשיערו חז"ל דאשה מתקדשת בכך דיותר משהאיש רוצה לישא וכו', והכי נמי כתבה התורה כמהר הבתולות שיתנו לכתולה מהר, אך לא כתבה התורה שיעור כמה יהיה המהר, וחכמים נתנו שיעור לכתולה מאתים ולא למנה מנה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, ונראה לי טעמא קאמר, דבכל מקום תקנו חז"ל כפי הצורך, בקדושין די בפרוטה דכך שיערו חכמים מטעם שכתבתי, ובמהר מאתים כדי שלא תהא וכו' הכל לפי הענין הנראה בעיניהם.

ורשב"ג סבר דכתובה דאורייתא, אין רצונו לומר דחולק עמו בזה אם כתובה דאורייתא או דרבנן, שהרי גם רבי שמעון בן אלעזר סובר דכתובה דאורייתא, אך השיעור מאתים הוא דרבנן, ואתא רבי שמעון בן גמליאל למימר דגם השיעור מאתים הוא דאורייתא, ויליף כמהר הבתולות האמור בתורה במקום אחר דהיינו חמשים כסף דאנוסה, והיינו מאתים זוז כמו שכתבתי בסעיף הקודם, ממילא לכולי עלמא הכתובה עצמה ליכא מאן דפליג שהיא דאורייתא. רק בהא פליגי דרבי שמעון בן אלעזר סבר שיעור כתובה דהיינו המאתים זוז הם דרבנן, ותקנו כך כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, ואתא רבי שמעון בן גמליאל למימר דגם הסך מאתים הוא דאורייתא וילפינן מחמשים כסף דאנוסה שהם מאתים זוז. נמצא דעיקר הכתובה לכולי עלמא הוא דאורייתאקיט.

ומה שרוצה ר"ש בן אלעזר להוכיח מזה דכתובה דרבנן מפני שיכול להפקיע ממנה, והרי אמרתי דגם לרבי שמעון בן אלעזר עיקר כתובה דאורייתא. אין זה קושיא, דבאמת יש לה כתובה מן התורה, אבל איני יודע כמה ואיכא למימר דאינו רק פרוטה, וסברא הוא כמו שהאשה נקנית בפרוטה כך יתן לה מהר כשתצא ממנו בגט או במיתה, דויצאה והיתה כתיב, אך החכמים תקנו לה כל המותר כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, ובטענת פתח פתוח הוא מפקיע ממנה כל המאתים, ואי היה כל הסך דאורייתא לא היה יכול להפקיע ממנה אפילו פרוטה, אלא ודאי שהשיעור מאתים הוא דרבנן. ומה שהקשו התוספות (כתובות דף י' ע"א ד"ה אמר ר"ט) וז"ל משמע דכתובה דרבנן, וכן בהאשה רבה גבי אין לה כתובה וכו' אלמא סתמא דתלמודא סבר דכתובה דרבנן, וקשה דנהגו לכתוב כסף זוזי מאתן דחזי ליכי מדאורייתא, עכ"ל. הרי משמע דסברי התוספות דעיקר הכתובה דרבנן, דאם לא כן רק דסברי דכולי עלמא סבירא ליה עיקר כתובה דאורייתא א"כ לא הקשו התוס' כלום.

הא ליתא, רק גם התוס' סברי דכולי עלמא בין רבי שמעון בן אלעזר בין רבי שמעון בן גמליאל סברי דעיקר כתובה דאורייתא רק פליגי בשיעור כתובה, דאם לא כן קשיא למה להו להתוס' כל זה האריכות דכתבו וקשה דנהגו לכתוב כסף זוזי מאתן דחזי ליכי מדאורייתא, וכך היה להם להקשות מאחר דקיי"ל שכתובה דרבנן למה נהגו לכתוב דחזי ליכי מדאורייתא, אבל מדכתבו התוס' למה נהגו לכתוב כסף זוזי מאתן דחזי ליכי מדאורייתא משמע דעיקר קושיית התוס' על הסך כתובה. והכי פירושו נהי דעיקר הכתובה כולי עלמא מודים שהוא דאורייתא אך פליגי בסך הכתובה אי הסך מאתים דאורייתא או דרבנן, ובגמרא משמע דהסך הוא דרבנן, וא"כ למה נהגו לכתוב כסף זוזי מאתן דחזי ליכי מדאורייתא משמע דהזוזי מאתן הוא דאורייתא. ועל זה תירצו התוס' דאגן סומכין ארבי שמעון בן גמליאל דסובר דגם הסך מאתן הוא דאורייתא. כן נראה לי הפשט הלכה ותוספות ברור ונכון.

מקורות נוספים לשיעור

שמואל א פרק יח, כה

וַיֹּאמֶר שְׂאוּל כֹּה תֹאמְרוּ לְדָוִד אֵין חֶפֶץ לְמִלְחָה בְּמַהֲרָה כִּי בְּמֵאָה עֲרֻלוֹת פְּלִשְׁתִּים לְהִנָּקֵם בְּאִיבֵי הַמֶּלֶךְ וְשְׂאוּל חָשַׁב לְהַפִּיל אֶת דָּוִד בְּיַד פְּלִשְׁתִּים:

תרגום יונתן נביאים שמואל א פרק יח פסוק כה

וַאֲמַר שְׂאוּל בְּדִין תִּימְרוּן לְדָוִד לֹא רָעָא לְמִלְכָא בְּמִהְרִין אֱלֵהִין בְּמֵאָה עֲרֻלַת פְּלִשְׁתָּי לְאַתְפְּרָעָא בְּשִׁנְאֵי מִלְכָא וְשְׂאוּל חָשַׁיב לְמַמְסַר יַת דָּוִד בְּיַדָּא דְפְלִשְׁתָּי

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף יט עמוד ב

אי בעית דאתן לך מיכל - זיל אייתי לי מאה ערלות פלשתים. אזל אייתי ליה. אמר ליה: מלוה ופרוטה אית לך גבאי. שאול סבר: מלוה ופרוטה - דעתיה אמלוה, ודוד סבר: מלוה ופרוטה - דעתיה אפרוטה. ואיבעית אימא: דכולי עלמא מלוה ופרוטה דעתיה אפרוטה, שאול סבר: לא חזו ולא מידי, ודוד סבר: חזו לכלבי ושונרי.

בראשית פרק כד, נג

וַיֵּצֵא הָעֶבֶד כְּלֵי כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב וּבְגָדִים וַיִּתֵּן לְרַבֵּקָה וּמְגִדְלָת בָּתָן לְאֶחִיָּהּ וּלְאִמָּהּ:

פסיקתא זוטרותא (לקח טוב) בראשית פרשת חיי שרה פרק כד סימן נג

ויוצא העבד כלי כסף וכלי זהב. אלו נתן להם לשם קדושין, כי הראשונים לשם מתנה היו, מה טעם שאין אדם רשאי שיקדש אשה עד שישדך, ורב מנגיד על המקדש בלא משדכין:

תלמוד בבלי מסכת גיטין דף צ עמוד א

בית שמאי אומרים: לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה דבר ערוה, שנאמר: כי מצא בה ערות דבר; ובית הלל אומרים: אפילו הקדיחה תבשילו, שנאמר: כי מצא בה ערות דבר; ר' עקיבא אומר: אפי' מצא אחרת נאה הימנה, שנאמר: והיה אם לא תמצא חן בעיניו.

חתם סופר מסכת גיטין דף צ עמוד א

ושמעתי מפי מורי הגאון חסיד שבכהונה כבוד מוה' נתן אדלר זצ"ל דבי"ש ע"כ ס"ל כתובה דאורייתא דכיון דלא יגרש בלא ערות דבר אי"כ אין קל בעיניו להוציא

חידושי הרי"ם אה"ע קיט' (ז)

כ"ל. וכן הקשה בני ר' אברהם מרדכי שוחיס לכו"ס
למה חיקו רבין כתיבה הא לא שייך קלה בשעויו להוציא
וכדאמרינן בל"ל כתיבה מה"ט. והגם ש"ל משום
דיעבד אין סברא כיון דאסור מה"ט ונעוה דבר אין לה
כתיבה. ועוד דא"כ הו"ל ליה לנמרה לפסוק מה דעבד
וגרש מהי. ונס משום חינוח לחוד א"ל דהא סוף פרק
השש ענהארמלס כתיבות דנראשונה ה' מיוחד כ'
וכש"ה טעם ה' לומר עלי כתיבתך ולאי עד שתיקן
שמעון בן שמעון שיש' כל נכסיו אחריון כ'. ולאו פליג
כ"ס על שמעון בן שמעון. ולהג"ל דמדעשה מותר יש לומר
דסבר כ"ס כרבי כתיבות ל"ט ע"כ דגם אונס אית לה
כתיבה דמאמר לה עד דאתרה היא לא בעינא לך ע"ס
ולספוסקים דמיוג רמב"ם פליגי י"ל דסברי כ"ס כתיבה
כתולה דאורייתא. וסברו להקן כ"ס כ"ל. דז"ר היינו
כתולה כמ"ס פ"ח ע"ס :